

**Автор:Шилова Чаяна
Чадамбаевна,**

**Чадаананың №2 муниципалдыг
бюджеттеги нийти билигниң
ортумак өөредилгө чери**

Кичээлдин үеийн
темазы:

Шүлүк дугайында билиг

сорулгалары::

- 1) Өөреникчилерге шүлүк тургузуунун, онзагайын болгаш шүлүктүң өске чогаалдардан ылгалын өөредири
- 2) хайгааракчы, шинчилекчи шынарларны хевирлээри, шүлүктерни дамчыштыр төрээн дылын үнелээри болгаш орус дылга сонуургалын бедидери.
- 3) аас болгаш бижимел чугаазын сایзырадыры

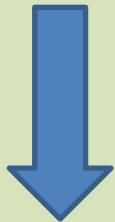

Шұлұқ дәэрге тускай хемчәэлдиг, аянның
қылдыр организастаттыңган системалығ
чугаа болур. Үндә кижиның сагыш-
сеткилиниң илерәэшкінин (муңгаралың,
хөлзәэшкінин, өөрүшкүзүн...) тодаргай
чырыткан болур. Ооң өске чогаалдардан
ылгалы болза ол чугааны тус-тус
одуругларга таарыштыр аяннаштырганы
болгаш одуругларның хемчәэлиниң деңи
болур.

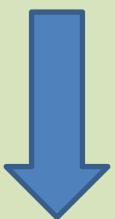

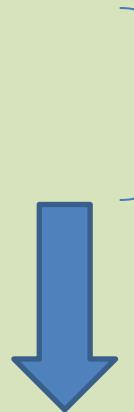
чогаал

Калбак
чогаал
(проза)

шүлүк

шии

Ийи одуруглуг:

1-Орус дылды номчу, бижип, сөглээр кылдыр билир
болза,

2-Ораннарга салғын ышкаш, хостуг ужар эзир боор сен.

(М.Кенин-Лопсан «Орус дылды
өөрениңер»)

4 одуруглуг:

- 1-Орус дылда кожаң ырга ынаам аажок,
- 2-Ол дыл дээргэ чуртталгамның чамдын дээр
мен.
- 3-Бижип, номчуп, сактып, дыннап боданганым,
- 4-Билип алган орус дылым үнелээр мен.

(Игорь Иргит «Тыва дылым»)

Эге аяннажылга (аллитерация):

- 1)Долу аяннажылга
- 2)Кожаланчак
- 3)Аралашкак
- 4)Жажааланчак
- 5)Саарзық

Долу аллитерация

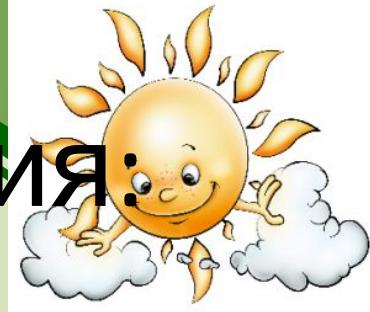

Орай кежээ Нева хемниң эриин дургаар
Ооргамда сумкам чүктээш, чанып ор мен.
Орус сөстүн, чырыткызы маңаа база
Орай кежээ чораан боор деп бодап келдим

(М.Кенин-Лопсан)

Кожаланчак аллитерация:

Орус дылда кожаң ырга ынаам аажок,
Ол дыл дээргэ чуртталгамның чамдын дээр
мен.

Бижип, номчуп, сактып, дыңнап боданганым,
Билип алган орус дылым үнелээр мен.

(Игорь Иргит «Тыва дылым»)

Кажааланчак аллитерация:

- Ынак-тыр мен...өртемчейде
- Чүрээмгө чоок, эргим төрел
- Чүү-ле бар-дыр, сувуразын
- Ырлап чор мөн-ынак-тыр мен
- (А.Үержaa «Ынак-тыр мен»)

рифма:

Салғын-сырын сығ-сығ,
Сайлық күшкаш сыйт-сыйт,
Торлаалар торр-торр,
Торгажыктар ток-ток.

Словарь-бите ажыл:

Строфа- шүлүктө утка талазы-бите бөлүглешкен одуруглар, ырга куплет дээр

Аллитерация- шүлүктө одуругларның эгө аяннажылгазы

Рифма- шүлүктө одуругларның төнчү аяннажылгазы

Стопа- строфада одуругларның слогтар аайы-бите дең болуру

IV. Быжыглаашкын

- **1. Ном-бile ажыл:** 144-ку арында «Шұлұқ дугайында билиг» деп эгени номчааш, кол чүүлдерни, билигерни тодарадып сайгарар.
- **2. Коллективтіг сайгарылға** А. Үержааның «Тыва дылым» деп шұлұүнге аас-бile сайгарылғаны чорудар.

3. Бот-тускайлан сайгарылгалар:

Шұлұқ номнарын, өөреникчилерге үлеп бергеш, шұлұктүң кол утказын, тургузуун дараазында чурум езугаар сайгаар:

- 1) Шүлүктүң кол темазы, идеязы.
- 2) Каш строфадан тургустунганыл?
Строфаларда одуруглар саны.
- 3) Одуругларда слогтар саны.
- 4) Строба бурузунун эге аяннажылгазы,
ооң хевирлери (долу, кожаланчак,
аралашкак, кажааданчак, саарзық).
- 5) Рифма (сөөлгү аяннажылга) бар, чогун
тодарадыры
- 6) Чурумалдың аргаларның ажыглалы.

«Часкы чурумал» деп шүлүк чогаадыр

Онаалга :

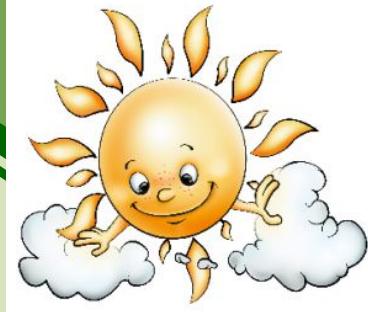
Дыннадыг-сайгарылга «Бойдус темазыңга хамаарышкан шүлүктөрниң тургузуу».

Рефлексия. Демдектер салыры

Кичээнгейиңер дээш четтирдивис!

